

ביאורים

בפסקאות הקודמות הרב קוק הסביר את ההשפעה של תורת ארץ ישראל על העם. כעת הוא מסביר שיש לה גם השפעה על התורה עצמה.

התורה מורכבת מחלקים שונים שחלקם נראים סותרים: ההלכה מעמידה חוקים נוקשים ומדקדקת בפרטים, והאגדה פורצת גבולות ומרחיבה את הדעת. ה'נגלה' מגדיר מה טוב ומה רע, והנסתר מלמד על הגרעין החיובי שקיים בכל דבר. המסורת משעבדת את האדם להשקפה קבועה מראש, והמחקר בתורה מעניק לאדם חופש לברר בעצמו. הלומד את תורת חוץ לארץ מסתכל על כל התחומים הללו באופן נפרד. למרות שכולם שייכים לאותה תורה, הוא אינו מצליח לזהות את הקשר וההפריה ההדדית ביניהם, אלא את ההבדלים והשוני שמאלצים אותו להעדיף ולבחור חלק מהם על חשבון השאר.

גם נפש האדם מורכבת מכוחות חיים ותחומי ענין מגוונים וסותרים: השכל דורש גיוון וצדק בכל מעשה, והרגש דוחף לספונטניות וזרימה טבעית. הנשמה באדם דורשת חוויה והתעלות מוסרית, והגוף דורש הנאות וסיפוק מידי. אדם בריא אינו מרגיש פיצול אישיות. הוא חווה את עצמו מבפנים, ויש לו תחושה עמוקה שכל צדדי המגוון הם חלק בלתי נפרד ממנו. שהוא זקוק לכל התשוקות ודפוסי ההתנהלות האלה ביחד, והוא אינו יכול לוותר על חלק מהם. שדוקא כולם יחד, כמות שהם, בונים את אישיותו ונותנים לה את המרחב הדרוש כדי להתבטא.

תורת חוץ לארץ מביטה על התורה מבחוץ. יש לה את כל הספרות התורנית, לא חסר לה מידע, אבל היא לא מצליחה לקלוט את רוח החיים הנושבת בכל חלקיה. לעומתה, תורת ארץ ישראל מסוגלת לחוות את התורה מבפנים. היא תופסת את התורה כמציאות אחת, ולא רק כחומר כתוב. היא שומעת את הניגון המיוחד של כל חלק, ואת תרומתו החיונית לשירת החיים של התורה. היא רואה את כל ענפי התורה בהרמוניה, ולכן גם תופסת את המטרה הכללית של התורה: הענקת חיים וזמון רוחני לעם ישראל לשם מילוי ייעודו בארץ ישראל, ולשם העמדת ממלכה קדושה שתאיר את העולם כולו.

הרחבות

• היחס בין האגדה להלכה

הַהֲלָכָה, הַהֲגָדָה, הַנִּגְלָה, הַנְּסֻתָר... הַכֹּל שׁוֹפֵעַ בְּמַהְלֵךְ אֶחָד, בְּאַחֲדוֹת וְהַשְׁוֹאָה. הרב צבי יהודה מבאר את היחס בין ההלכה לאגדה: "כל ההלכות כולן וכל המצוות כולן מתגלות ממקור המחשבה הגדולה ביותר של כל התורה כולה. (כלומר) האגדה היא נשמת כל התורה כולה המחיה את ההלכה. כל ההלכות וכל המצוות אינן אלא התגלמות והתגבשות חיונית של דבר ה" [שיחות הרצ"ה תלמוד תורה ב, עמ' 86]. האגדה. אם כן, הינה הצד הפנימי הרוחני של התורה, ואילו ההלכה הינה הגילוי המעשי, ההדרכה האלוהית המעשית.

כתוב במדרש: "אמר ר' יצחק: לשעבר הייתה התורה כלל והיו מבקשים לשמוע דבר משנה ודבר תלמוד. ועכשיו שאין התורה כלל היו מבקשים לשמוע דבר מקרא ודבר אגדה" [שיר השירים רבה ב, יד]. הרב צבי יהודה מסביר שכשהתורה מופיעה ככלל "מרגישים את זרם החיים השופע של דברי אלוהים חיים כשהוא נתפס על כל פרטי ההלכה", ולכן בעת פריחת התורה בארץ ישראל: "היו מבקשים לשמוע דבר משנה", אולם במצב שבו שפע החיים הכללי לא מופיע - בחו"ל, הולכים לשמוע דבר אגדה מתוך ניסיון "לחפש לח של חיים", עמוק יותר, אלוהי יותר.

הרב קוק מוסיף שהפרחת ההרמוניה בין החלק הפנימי בתורה לבין החלק הנגלה, בין ההלכה לאגדה, "תגרור אחריה המון חיבורים והרמוניות לאין חקר, והעולמות השמימיים והעולמיים הארציים... יתאחדו יחד לפעול זה על זה את הפעולה הרצויה לגודל ושכלול גמור" [אורות הקודש, ח"א עמ' כו]. כלומר, באופן לימוד זה אנו מקשרים בין הרוח והגשם בעולם כולו.

שאלות לדיון

האם לימוד התורה שלנו פה, בארץ ישראל, נעלה יותר מתורתם של רש"י, המהר"ל, והגר"א? היכן אתה מוצא כיום את השפעתה של תורת ארץ ישראל, לפי פיסקאות אלו?

הצלחת ישראל בן אליהו חיים הי"ו
הצלחת אליהו חיים בן אברהם יצחק ורחל מלכה בת רבקה הי"ו

החיים המקוריים רק בארץ ישראל

כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל בְּכָלֶּהָ ° חיה בחוץ-לארץ חיים שאינם מקוריים. ° וְקָל-וְחָמֹר שְׁתַּלְמִידֵי-חֻכְמַיִם, שְׂיִסוּד חַיֵּיהֶם ° הוא החיים הרוחניים, השכל, הדעה, הרגש, הקדושה והטהרה, שבחוץ-לארץ אינם יכולים ° לקבל אור חיים מקוריים. על-כן כל נימא ונימא, היוצאת מגמא אחת, דוחקת היא לחברתה במהלך הרוחני.

הַהֲאָרָה הַצְּבוּרִית, ° הַעֲסָקְנוֹת, הַעֲבוּדָה °, הַמַּעֲשָׂה, הַהֲלָכָה, הַהֲגָדָה, הַנִּגְלָה, הַנְּסֻתָר, הַמְּחָקֵר, הַקְּבֻלָּה, הַמּוֹסֵר, הַשִּׁירָה, הַבְּדִיחוֹת וְכַבֵּד-הָרָאשׁ, הַפְּלִפּוּל וְהַגִּיּוֹן, הַדְּקֻדּוּק וְהַרְמָז, שְׁכַל אֵלֶּה הַנֶּחֱסֵם נְחָלְקִים רַק מִחוּץ ° וְלֹא מִפְּנִינִים, כִּי בְּעֵצֶם הַחַיִּים, בְּזֶרְמָם הַפְּנִינִי, הַמּוּחָשׁ בְּנִפְשָׁמָה, מְאוֹצֵר הַחַיִּים הָעֲלִיּוֹנִים, הַכֹּל שׁוֹפֵעַ בְּמַהְלֵךְ אֶחָד, בְּאַחֲדוֹת וְהַשְׁוֹאָה °, - נַעֲשִׂים מְפֻלְגִים ° וּמְרַחֲקִים זֶה לָזֶה, נִדְמָה שְׁכַל אֶחָד צָרִיךְ לְהַשְׁמֵר מִחֻבְרָו וּלְהַתִּירָא מִפְּנֵו, לְהִיּוֹת צוֹפֵה לְהַתְּקוּמָם ° עַל יְדֵי מְפֻלְתּוֹ וְלַהֲתַמְלֵא מִחֻבְרָנּוּ.

אִי אֶפְשָׁר לְאַחֲדוֹת אֲמִיתִית וְשְׁלוֹם עֲלִיּוֹן מִלֵּא חַיִּים, שֶׁהוּא בֹא בְּאֲמָת מְשֻׁפַּע שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, ד' שְׁלוֹם "גּוֹפִיָּה אֶקְרִי שְׁלוֹם" ° (שבת י, א), לְהַתְּפַתֵּחַ כָּלֵל בְּחוּץ-לְאַרְצָךְ.

כְּשֶׁם שְׂאִין שְׁלוֹם אִישִׁי ° יָכוֹל לְהַתְּפַתֵּחַ כְּרָאוּי, כֵּן אִין שְׁלוֹם רֹחַנִי יָכוֹל לְהַתְּפַתֵּחַ עַל אֲדָמָה טְמוֹאָה °. "לְחֻמָּם בְּדֹאגָה יֵאָכְלוּ וּמִיָּמֵיהֶם בְּשִׁמְמוֹן יִשְׁתּוּ" (יחזקאל יב, ט). הָאִוִּיר מְחַנֵּיק °, הַנִּינְיָה רֹחַנִית, בִּיחַשׁ אֵל אוֹרָה וְתַקְוָה כָּלֵלִית.

וְלָכֵן הַחַיִּים הַרֹחַנִיִּים בְּאַרְץ מְאֻפְלִיָּה °, לֹא יוֹכְלוּ לְהִיּוֹת מְקוּרִיִּים, וְהֵנָּם רַק נִשְׁאָבִים מְאוֹצֵר הַחַיִּים, אֲשֶׁר בְּשִׁיר שֶׁל הַתּוֹרָה, שְׁבֻכְתָּב וְשִׁבְעַל פֶּה, עַל יְדֵי עֲמָלָה וְשִׁנּוּנָה, אֲשֶׁר יָחַד עִם יִשְׂרָאֵל הוֹרֵד מִמֶּרוֹם שְׁבַתּוֹ וְיֹרֵד בְּגוֹלָה.

אֲמָנָם רַק צַד הַקְּדוֹשׁ הַחִיצוֹן הוֹלֵךְ הוּא בְּגוֹלָה, הַמְּאֻמְרִים וְהָאוֹתִיּוֹת יְכוֹלִים לְהִיּוֹת נְקָחִים בְּיַד וְלָלַכְת מִמְּקוֹם אֶל מְקוֹם, מְאַרְץ אֶל אֶרֶץ, עִם הוֹלְכֵי גוֹלָה, אֲבָל הַנְּשֻׁמָּה הַפְּנִימִית שְׁלֵהֶם °, נִשְׁמַת אֱלֹהִים חַיִּים, בְּרוּמָמוֹת טְהוֹרָתָהּ, הַמְּצַרְפֵּת אֶל הָאוֹר הָעֲלִיּוֹן ° וְהַתְּקוּהַ הַכָּלֵלִית, הַמּוּחָשֶׁת לְעֵין וּמִשְׁרָשֶׁת בְּכֹל שְׁעַל וְצַעַד שֶׁל אֲדָמַת קֹדֶשׁ, שֶׁל אֶרֶץ חַיִּים וְגַיָּא חֲזִיּוֹן, הִיא נְרָאִית וּמַתְגַּלָּה רַק בְּמִקּוּמָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל.

הַהֲפָרָה שֶׁהֵנְנוּ עִם נוֹרָא °, בְּנֵי מְלָכִים, נְדִיבֵי עַמִּים °, וּמַעֲמִידֵי שְׂרֵי קֹדֶשׁ, זֹאת הַהֲפָרָה עֲצֻמָּה, הַמְּעַלְפָּה ° בְּחוּץ-לְאַרְץ בְּעֵלִפֶּת יָגוֹן קוֹדֵר וּבְאַנְחַת חֶשֶׁךְ, הִיא מוֹתָרָאָה עַל אֲדָמַת הַקֹּדֶשׁ בְּבִהִירוֹת הַנְּשֻׁמָּה וּבְזִיו חַיִּים. עַל כֵּן הַתּוֹרָה מְקוּרִית הִיא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְהִיא מוֹכַנֶּת רַק בֶּה לְהִיּוֹת מְקוּרִית.

(אורות התורה יג, ז)

כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל בְּכָלֶּהָ - האומה הישראלית בכלליותה, בכל חלקיה. **חַיִּים שְׂאִינִים מְקוּרִיִּים** - חיים שאינם מתאימים לאופיים המיוחד, חיים שאינם מחוברים למקור האלוהי בשלימות. **שְׂיִסוּד חַיֵּיהֶם** - העיקר שבחייהם של תלמידי חכמים הוא חיי הרוח ובהם מתבטא יותר החסרון של החיים המקוריים של ישראל. **אִינִים יְכוֹלִים** - חוץ לארץ היא ארץ טמאה שאינה מתאימה לעיסוק מלא בקודש. **נִימָא וְנִימָא** - שיערה. לכל שיערה יש גומה שממנה היא יוצאת. כל סגנון של הופעה או תוכן רוחני מסוים מפריע ועומד בניגוד לסגנון אחר. **הַהֲאָרָה הַצְּבוּרִית** - המחשבה והדאגה למצב האומה. **הַעֲבוּדָה** - הרוחניות. **נְחָלְקִים רַק מִחוּץ וְכו'** - הסתירה בין התכנים השונים הינה חיצונית בלבד הואיל ובפנימיותם כולם משלימים לשלימות אחת אדירה וכוללת, שמקורה במגמה האלוהית האחת. **נַעֲשִׂים מְפֻלְגִים** - כשאין יכולת לחיות חיים מקוריים אזי התכנים נעשים נפרדים, חלוקים. **צוֹפֵה לְהַתְּקוּמָם** - כל תוכן מצפה שהתוכן האחר יפול ויחבר, וממילא הוא יוכל לצמוח. **גּוֹפִיָּה אֶקְרִי שְׁלוֹם** - שמו של ה' הוא שלום. כשמסגלים לעצמנו הסתכלות אלוהית יהיו כל התכנים מאוחדים באחדות אמיתית ומשלימים זה את זה. **שְׁלוֹם אִישִׁי** - בין אדם לחברו. **אֲדָמָה טְמוֹאָה** - חוץ לארץ. **הָאִוִּיר מְחַנֵּיק וְכו'** - האוויר של חוץ לארץ לא מאפשר להתבונן בעולם הרוחני במבט כללי היוצר אחדות. **מְאֻפְלִיָּה** - הסתר האלוהות. **שְׁלֵהֶם** - של המאמרים והאותיות. **הַמְּצַרְפֵּת אֶל הָאוֹר הָעֲלִיּוֹן** - מחוברת לאלוהות ומכוונת אל תיקון העולם בכל. **עִם נוֹרָא** - נשגב. **עַל-טַבְעִי. נְדִיבֵי עַמִּים** - נכבדים שבעמים. **הַמְּעַלְפָּה** - המכוסה, ההכרה בגדלות ישראל מכוסה בגלות.

